

Folkhälsomyndigheten

FN:s högnivåpolitiska forum för Agenda 2030

En kartläggning av relationen mellan de globala hållbarhetsmålen
och den nationella folkhälsopolitiken samt miljömålen

FN:s högnivåpolitiska forum för Agenda 2030

En kartläggning av relationen mellan de globala hållbarhetsmålen
och den nationella folkhälsopolitiken samt miljömålen

Denna titel kan laddas ner från: www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat-material/
Citera gärna Folkhälsomyndighetens texter, men glöm inte att uppge källan. Bilder,
fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten.

© Folkhälsomyndigheten, 2019
Artkelnummer: 19053

Grafisk produktion: ETC Kommunikation AB
Tryck: Taberg Media Group, 2019

Om publikationen

FN:s högnivåpolitiska forum för hållbar utveckling, HLPF (1), utgör en global plattform för uppföljningen och utvärderingen av målen i Agenda 2030 för hållbar utveckling. Tema för HLPF 2019 är ”*Empowering people and ensuring inclusiveness and equality*”. Fokus för mötet är följande mål med underliggande delmål:

- Mål 4. God utbildning för alla
- Mål 8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
- Mål 10. Minskad ojämlikhet
- Mål 13. Bekämpa klimatförändringarna
- Mål 16. Fredliga och inkluderande samhällen
- Mål 17. Genomförande och globalt partnerskap

Genom att utgå från redan beslutade riksdagsmål kan dessa användas som en hävstång för att bidra till genomförandet av Agenda 2030. Syftet med denna kartläggning är därför att översätta Agenda 2030 i en svensk kontext genom att undersöka sambandet mellan hur de mål som granskas vid HLPF 2019 relaterar till den av riksdagen beslutade nationella folkhälsopolitiken och påvisa synergier dem emellan. I underlaget beaktas även de miljö kvalitetsmål som riksdagen fastställt, vilka Folkhälsomyndigheten enligt styrdokument ska bidra till genomförandet av. Underlaget omfattar även en beskrivning av den globala och nationella uppföljningen av Agenda 2030.

Arbetet har letts av Cristina Mattsson Lundberg som till sin hjälp haft en arbetsgrupp bestående av Jakob Larsson, Karin Engström, Karin Ljung Björklund, Marlene Makenzius och Rosita Claesson Wigand.

Folkhälsomyndigheten

Johan Carlson
Generaldirektör

Innehåll

De folkhälsopolitiska målen.....	7
Folkhälsomyndighetens roll.....	8
Agenda 2030 och nationella folkhälsopolitiken	8
Agenda 2030 och miljö kvalitetsmålen	10
Kartläggning av globala och nationella målen.....	11
God utbildning för alla	13
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	14
Minskad ojämlikhet	15
Bekämpa klimatförändringarna.....	16
Fredliga och inkluderande samhällen	18
Genomförande och globalt partnerskap.....	19
Uppföljning av Agenda 2030 och de folkhälsopolitiska målen.....	20
Diskussion	21
Referenser.....	22

De folkhälsopolitiska målen

I juni 2018 beslutade riksdagen om ett nytt övergripande mål och en ny mål- och uppföljningsstruktur för det samlade folkhälsoarbetet (2). Beslutet följde förslagen i regeringens proposition 2017/18:249 God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälso-politik (3), vilken i sin tur baserades på det arbete och de förslag som Kommissionen för jämlik hälsa lagt fram (4, 5, 6).

DET ÖVERGRIPANDE NATIONELLA MÅLET FÖR FOLKHÄLSOPOLITIKEN

Att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Folkhälsopolitiken har det uttalade uppdraget att verka för en allmänt god och jämlikt fördelad hälsa och samtidigt motverka och minska olika former av hälsoskillnader. Folkhälso-målet innebär att de påverkbara hälsoklyftorna ska slutas inom en generation, dvs. 30 år.

FOLKHÄLSOPOLITIKENS SEKTORSÖVERGRIPANDE MÅL- OCH UPPFÖLJNINGSTRUKTUR MED ÅTTA MÅLOMRÅDEN

1. Det tidiga livets villkor
2. Kunskaper, kompetenser och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. Levnadsvanor
7. Kontroll, inflytande och delaktighet
8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Syftet med folkhälsopolitiken är att skapa en mer långsiktig och förebyggande struktur för folkhälsoarbetet. Folkhälsopolitikens sektorsövergripande mål- och uppföljningsstruktur genom de åtta målområdena, anger de områden som är särskilt avgörande för uppkomsten av ojämlikhet i hälsa och som därmed är centrala för att åstadkomma en god och jämlik hälsa. Inom samtliga målområden föreligger påtagliga skillnader mellan olika grupper i samhället, både vad gäller villkor och möjligheter till god hälsa och hur väl det offentliga tjänster och stödsystem fungerar. Målet innebär att statliga myndigheter som har uppgifter eller verksamhet som påverkar folkhälsan ska beakta effekter på folkhälsan.

Folkhälsomyndighetens roll

Folkhälsomyndigheten har ett samordningsansvar för folkhälsoarbetet på statlig nivå och ska bidra till samverkan av insatser för en god och jämlik hälsa. Myndigheten ska verka för att det nationella folkhälsomålet uppnås.

Folkhälsomyndigheten har i styrdokument för verksamheten (7, 8) även i uppdrag att verka för att det generationsmål för miljöarbetet och de miljökvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås (9). Myndigheten ska också bidra till Sveriges politik för global utveckling (10) i syfte att effektivisera det gemensamma arbetet för att nå de globala hållbarhetsmålen.

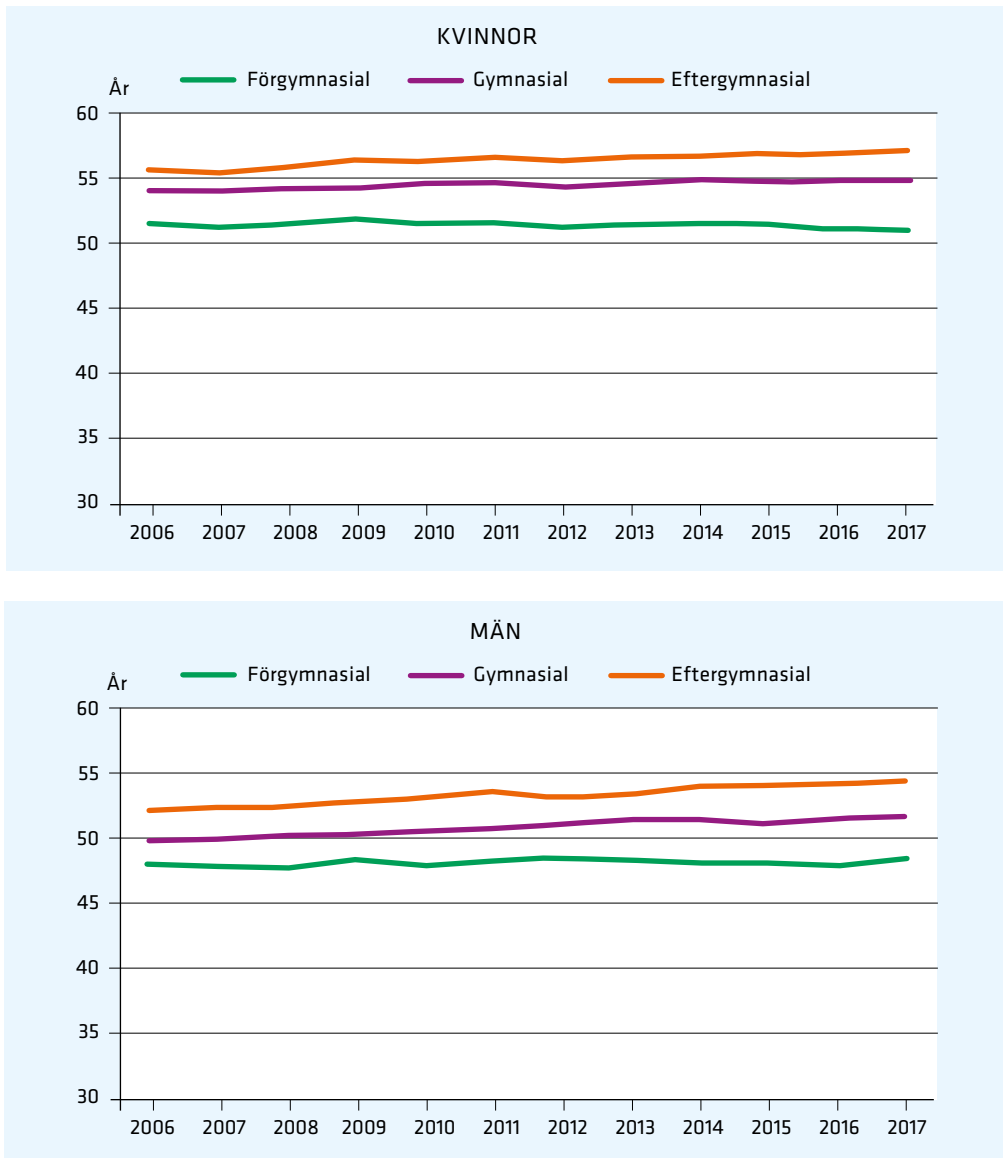
Agenda 2030 och nationella folkhälsopolitiken

I Agenda 2030 fastslås att god hälsa är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och bidra till samhällets utveckling. Människors hälsa påverkas av ekonomiska, ekologiska och sociala faktorer. Mål 3. Hälsa och välbefinnande inkluderar därför samtliga dimensioner. God hälsa är därmed en förutsättning för att uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld till år 2030 (11). Främjande och förebyggande insatser för en god och jämlik hälsa kan mot denna bakgrund ses som medel i arbetet för den omställning av samhället som hållbarhetsmålen innebär.

Både Agenda 2030 och nationella folkhälsopolitiken uppmärksammar att hälsoskillnader är en utmaning för samhället som helhet. Detta gäller utifrån perspektivet hållbar utveckling och ett effektivt utnyttjande av allmänna resurser. Ett samhälles välfärd och hållbarhet har direkt samband med folkhälsan och hur den är fördelad. I likhet med agendan, som utgår från att öka jämlikheten inom och mellan länder och att ingen ska lämnas utanför, har den nationella folkhälsopolitiken fokus på jämlik hälsa och lägger särskild vikt vid de grupper i samhället som löper störst risk för ohälsa.

För att nå hållbar utveckling kan folkhälsopolitikens mål om att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation ses som hävstång. Åtgärder för att minska ojämlikhet i villkor och möjligheter inom de åtta målområdena för folkhälsopolitiken kommer på sikt att bidra till minskade hälsoklyftor och i dess förlängning en mer hållbar utveckling. Med utgångspunkt i det övergripande folkhälsopolitiska målet och uppföljningsstrukturen finns därmed en möjlighet att systematiskt bedriva ett arbete för en mer jämlik hälsa och därmed också en hållbar utveckling.

Figur 1. Återstående medellivslängd vid 30 års ålder (år) för inrikes födda, fördelad på utbildningsnivå och kön, 2006–2017.

Ojämlighet i hälsa utgörs av systematiska skillnader i hälsa mellan samhällsgrupper med olika social position. I Figur 1 visas återstående medellivslängd vid 30 års ålder för olika utbildningsgrupper i Sverige. Under perioden 2006–2017 ökar medellivslängden för både kvinnor och män och för alla utbildningsgrupper, med undantag för kvinnor med förgymnasial utbildningsnivå. Skillnaderna i återstående medellivslängd vid 30 års ålder är dubbelt så stor mellan personer med förgymnasial och eftergymnasial utbildning (6,2 år) som den mellan kvinnor och män (3,1 år). Skillnaden mellan gruppen med förgymnasial utbildningsnivå och eftergymnasial utbildningsnivå ökar dock, främst bland kvinnor. Att ojämlikheten i medellivslängd kvarstår och till och med ökar kan bl.a. förklaras av att förbättringar i samhället, i form av olika livsvillkor och levnadsvanor, inte kommer alla till lika stor del (12).

Agenda 2030 och miljö kvalitetsmålen

Miljömålsarbetet är ett viktigt bidrag till Sveriges arbete med de globala hållbarhetsmålen, där miljö kvalitetsmålen kopplar till olika delar av Agenda 2030 (13). Vad gäller hälsa berör hållbarhetsmål 3. God hälsa och välbefinnande samtliga miljö kvalitetsmål, antingen genom hälsofrämjande ansatser eller utifrån ett hälsoriskperspektiv.

Enligt Agenda 2030-delegationen stämmer miljömålen väl eller delvis överens med delmålen i 12 av de 17 målen i Agenda 2030 (14). Vidare täcker folkhälsopolitiken 12 av agendans 17 mål, enligt samma rapport, och spelar därför en viktig roll i genomförandet. Slutsatsen är att Sverige skulle komma mycket långt i arbetet med att nå agendans mål genom att förstärka genomförandet av redan beslutade riksdagsbundna mål.

Både miljö och hälsa är tvärssektoriella områden vilka berör i stort sett samtliga sektorer och politikområden, inte bara miljömålsarbetet. För att kunna integrera hälsa och jämlik hälsa i miljömålsarbetet liksom i Sveriges arbete med hållbar utveckling krävs ett nära samarbete mellan olika myndigheter, sektorer och aktörer. För att stärka det nationella miljörelaterade hälsoarbetet och förbättra förutsättningarna för Sveriges internationella arbete inom miljö, hälsa och hållbar utveckling, har Folkhälsomyndigheten nyligen föreslagit till regeringen att myndigheten får i uppdrag att samordna Sveriges miljörelaterade hälsoarbete samtidigt som berörda myndigheter ges i uppdrag att samverka kring dessa hälsofrågor (15).

AGENDA 2030 FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Agenda 2030 med 17 globala mål för hållbar utveckling syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. Globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

Att minska ojämlikheter inom och mellan länder är en av agendans övergripande principer.

Agenda 2030 förenar ett stort antal etablerade principer och perspektiv som är centrala för folkhälsoarbetet. Det gäller till exempel mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet, liksom specifika grupper villkor eller rättigheter eller enskilda sakfrågor. Agendan illustrerar hur dessa perspektiv, principer och sakfrågor kopplar samman i det övergripande målet om en hållbar utveckling.

Kartläggning av globala och nationella målen

Kartläggningen visar på hur mål 4, 8, 10, 13, 16 och 17 i Agenda 2030 som granskas vid HLPF 2019 relaterar till den riksdagsbundna nationella folkhälsopolitiken genom det övergripande nationella folkhälsomålet och de åtta målområdena. Kartläggningen beaktar även de riksdagsbundna miljökvalitetsmålen som är ett centralt verktyg för Sveriges genomförande av agendan.

Det bör poängteras att i likhet med de globala målen hänger de nationella målområdena ihop och samspelar med det övergripande folkhälsopolitiska målet. I det här underlaget presenteras ett urval av exempel på tydliga kopplingar mellan målen och delmålen i Agenda 2030 och de nationella målområdena.

Figur 2. Mål som granskas vid HLPF 2019 och relationen till det folkhälsopolitiska ramverket.

Sveriges övergripande folkhälsomål: Att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa på lika villkor för hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.		
HLPF 2019 "Empowering people and ensuring inclusiveness and equality".	Relation mellan mål & delmål i Agenda 2030 och nationella folkhälsopolitiken	Folkhälsopolitiska målområden
4. God utbildning för alla		1. Det tidiga livets villkor 2. Kunskaper, kompetenser och utbildning 5. Boende och närmiljö 7. Kontroll, inflytande och delaktighet
8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt		3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö 4. Inkomster och försörjningsmöjligheter 5. Boende och närmiljö 7. Kontroll inflytande och delaktighet
10. Minskad ojämlikhet		1. Det tidiga livets villkor 3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö 4. Inkomster och försörjningsmöjligheter 5. Boende och närmiljö 7. Kontroll, inflytande och delaktighet
13. Bekämpa klimatförändringarna		2. Kunskaper, kompetenser och utbildning 4. Inkomster och försörjningsmöjligheter 5. Boende och närmiljö 6. Levnadsvanor 8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård
16. Fredliga och inkluderande samhällen		1. Det tidiga livets villkor 2. Kunskaper, kompetenser och utbildning 3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö 5. Boende och närmiljö 7. Kontroll, inflytande och delaktighet
17. Genomförande och partnerskap		Målet 17 har bäring på samtliga nationella målområden. De globala målen liksom de nationella målen utgår från ett gemensamt ansvar – vilket kräver insatser från flera sektorer i samhället.

God utbildning för alla

En inkluderande utbildning av god kvalitet för alla är en av de viktigaste grunderna för välbefinnande, hälsa och jämställdhet i varje samhälle.

Utbildningssystem världen över måste möta människors behov under hela livet samt tillgodose alla människors lika möjlighet till livslångt lärande som gynnar deltagande i arbets- och samhällsliv. I linje med agendans mål anger det folkhälsopolitiska ramverket att åtgärder bör riktas mot att alla ska få möjlighet att utveckla kunskaper och kompetenser, samt tillgodogöra sig en god utbildning. Både Agenda 2030 och folkhälsopolitiken utgår dessutom från att individers kunskaper, färdigheter och hälsa byggs upp under hela livet. På arbetsmarknaden förändras efterfrågan och kompetenskraven kontinuerligt. Därför finns ett långsiktigt behov av att genom utbildning och vidareutbildning kunna utveckla sin kompetens över hela livsförloppet och därigenom skapa möjlighet till ett livslångt lärande.

Folkhälsopolitiska målområden

- *Målområde 1. Det tidiga livets villkor och Målområde 2. Kunskaper, kompetenser och utbildning* visar på det starka sambandet mellan utbildningsnivå och hälsa. Särskilt tydligt är detta i Agenda 2030, delmål 4.2 om lika tillgång till förskola, 4.1 om avgiftsfri och likvärdig grundskole- och gymnasieutbildning och 4.3 om lika tillgång till yrkesutbildning och högre utbildning av god kvalitet.
- *Målområde 5. Boende och närmiljö* är i linje med agendans delmål 4.a som handlar om att bygga och förbättra utbildningsmiljöer som erbjuder en trygg, fredlig, inkluderande och ändamålsenlig lärandemiljö för alla. Dessutom anger målområdet liksom agendans delmål, att en god utbildning förutsätter t.ex. god ljudmiljö och god luftkvalitet inomhus både i skolan och i hemmet. Möjligheten att tillgodogöra sig en god utbildning påverkas även av möjligheten till fysisk aktivitet, där förutsättningarna skapas både i skolan och i närmiljön.
- *Målområde 7. Kontroll, inflytande och delaktighet* innebär att människor har kontroll över sitt eget liv, tillit till andra och inflytande och delaktighet i samhället vilket skär genom flera delmål i Agenda 2030. Detta gäller bl.a. delmål 4.5 avskaffa könsskillnader inom utbildningsområdet, delmål 4.6 säkerställa att alla ungdomar lär sig läsa, skriva och räkna samt 4.a förbättra och anpassa utbildningsmiljöer för barn och personer med funktionsnedsättning och erbjuda en trygg, inkluderande och ändamålsenlig lärandemiljö för alla.

Miljö kvalitetsmålen

- Inom miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* finns en precisering om hälsa och säkerhet som kopplar till bl.a. utbildningsmiljöer, som innebär att människor inte

ska utsättas för skadliga luftföroreningar, kemiska ämnen, ljudnivåer och radonhalter eller andra oacceptabla hälso- eller säkerhetsrisker.

- Inom samma miljökvalitetsmål diskuteras även vikten av skol- och förskolegårdar vars ytor krymper i Sverige trots att det blir allt viktigare med miljöer för barns fysiska aktiviteter i samband med att barns möjlighet att röra sig på egen hand drastiskt minskat de senaste decennierna (16).

Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Anständiga arbetsvillkor för alla främjar en hållbar ekonomisk tillväxt som inkluderar hela samhället.

Genom att skapa goda förutsättningar för innovation och entreprenörskap samt säkerställa anständiga arbetsvillkor för alla gynnas en hållbar ekonomisk tillväxt som inkluderar hela samhället. I linje med agendans mål anger det folkhälsopolitiska ramverket att arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö är centrala för att uppnå en god och jämlik hälsa. Det folkhälsopolitiska ramverket syftar till att stärka människors möjligheter till sysselsättning och därmed att agera och generera resurser, vilket är i linje med mål 8 i Agenda 2030. Både Agenda 2030 och det folkhälsopolitiska målområdet utgår från att gynnsamma arbetsförhållanden stärker hälsa och välbefinnande samt främjar en hållbar ekonomisk tillväxt.

Folkhälsopolitiska målområden

- *Målområde 3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö* anknyter särskilt till delmål 8.3 i agendan om utvecklingsinriktad politik som stödjer produktiv verksamhet och skapande av anständiga arbetstillfällen. Liksom delmål 8.5 som berör full och produktiv sysselsättning för alla kvinnor och män, inklusive ungdomar och personer med funktionsnedsättning samt lika lön för likvärdigt arbete.
- *Målområde 4. Inkomster och försörjningsmöjligheter* är nära sammanbundet med arbete och människors egna möjligheter att generera ekonomiska resurser. Arbete med anständiga arbetsvillkor har ett tydligt samband med hälsa genom att skapa ramarna för såväl materiell standard som handlingsutrymme.
- *Målområde 5. Boende och närmiljö* har tydlig koppling till agendans delmål 8.8 om att skydda arbetstagares rättigheter och främja trygg och säker arbetsmiljö för alla. En god ljudmiljö och luftkvalitet är exempelvis en förutsättning för en väl fungerande arbetsplats för både lärare och elever i skolan.
- *Målområde 7. Kontroll, inflytande och delaktighet* avser bl.a. att förbättra påverkansvägar och möjligheter till delaktighet och inflytande för de nationella minoriteterna, där samernas intressen kan stå i konflikt med turist- och gruvnäringens

intressen. Detta kan kopplas till delmål 8.9 i agendan om att främja en gynnsam och hållbar turism som avser att utarbeta och genomföra politik för hållbar turism som skapar arbetstillfällen och främjar lokal kultur och lokala produkter.

Miljö kvalitetsmålen

- I relation till miljö kvalitetsmålen är delmål 8.4 i agendan relevant, vilket innebär att den globala resurseffektiviteten i konsumtion och produktion ska sträva efter att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring. Detta kopplar till preciseringen om hållbar avfallshantering inom miljömål *God bebyggd miljö*. Det kopplar även till Generationsmålet's strecksatser om att kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen; att en god hushållning sker med naturresurserna; att andelen förnybar energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön samt; att konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Minskad ojämlikhet

Grunden för ett hållbart samhälle är en rättvis fördelning av resurser och såväl ekonomiskt, socialt och politiskt inflytande i samhället.

Ett jämlikt samhälle bygger på principen om allas lika rättigheter och möjligheter oberoende av t.ex. kön, etnicitet, religion, funktionsnedsättning, ålder och annan ställning. Minskad ojämlikhet har ett direkt samband med det övergripande folkhälso-målet om en god och jämlik hälsa för hela befolkningen och att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Mål 10 har därför bäring på samtliga nationella målområden. Här presenteras ett urval av exempel.

Folkhälsopolitiska målområden

- *Målområde 1. Det tidiga livets villkor* och *Målområde 3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö* kopplar t.ex. till delmål 10.2 i Agenda 2030 om att främja social, ekonomisk och politisk inkludering oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion, ekonomisk eller annan ställning som kan kopplas till barns rätt att inkluderas i samhället.
- *Målområde 4. Inkomster och försörjningsmöjligheter* utgår från att människors ekonomiska och sociala trygghet är viktig för hälsan och kopplar till agendans delmål 10.1, 10.2 och 10.4. Delmål 10.1 att uppnå och upprätthålla en inkomstillväxt högre än det nationella genomsnittet för de 40 procent av befolkningen som har lägst inkomst och delmål 10.4 att anta skatte- och socialskyddspolitik som främjar jämlikhet, syftar båda till att utjämna ojämlikhet vad gäller ekonomisk trygghet och därmed även ojämlikhet i hälsa.

- *Målområde 5. Boende och närmiljö* relaterar till hur vi påverkas av miljöfaktorer i vår närmiljö utifrån faktorer som ålder, kön, socioekonomi, utbildningsnivå och härkomst. Barn och unga samt kvinnor är ofta mer känsliga för miljörelaterade hälsorisker. Låg socioekonomisk position samvarierar med hög exponering för olika riskfaktorer i boende och närmiljön och genom detta ökar risken för ohälsa, sjukdom och en ojämlik hälsa. Socioekonomiska förhållanden kan vara avgörande för möjligheter till anpassning och hantering av miljörelaterade hälsorisker, där resurssvaga personer ofta har små marginaler att hantera osäkerhet i försörjning och livsuppehälle och även begränsade möjligheter att välja sin boende- och närmiljö.
- *Målområde 7. Kontroll, inflytande och delaktighet* syftar till att främja jämlik hälsa genom att verka för att alla individer – oavsett bakgrund, trosuppfattning, sexuell läggning eller identitet, funktionsförmåga och ålder – ska ha möjlighet till kontroll, inflytande och delaktighet. Delmål 10.2 i Agenda 2030 om att främja social, ekonomisk och politisk inkludering oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning har stark koppling till målområdet.

Miljökvalitetsmålen

- I relation till miljökvalitetsmålen kan samtliga mål kopplas till målet om minskad ojämlikhet. Miljön kan ha både negativ och positiv inverkan på människors hälsa. Måluppfyllelsen för miljökvalitetsmålen bidrar till att jämna ut skillnader i tillgång och förutsättningar som främjar en god hälsa och god livskvalitet samt möjligheter till försörjning, även för människor med begränsade resurser. Jämlikhetsperspektivet behöver dock förstärkas i miljömålsarbetet och åtgärder skulle behöva målgruppsanpassas i större utsträckning än idag.

Bekämpa klimatförändringarna

Klimatförändringarna är ett obestridligt hot mot hela vår civilisation.

Utsläppen av växthusgaser fortsätter att stiga och som följd riskerar vi att nå en genomsnittlig global uppvärmning som överstiger två grader, vilket skulle få allvarliga konsekvenser för ekosystem, havsförsurning, mänsklig säkerhet, matproduktion, vattentillgång och hälsa samt ökad risk för naturkatastrofer. I det folkhälsopolitiska ramverket finns inget enskilt målområde som knyter an till detta mål i agendan. Däremot innebär klimatförändringarna konsekvenser på flera folkhälsopolitiska målområden, såsom boende och närmiljö, smittspridning, förutsättningar för hälsofrämjande levnadsvanor samt möjligheter till inkomst och försörjning, i synnerhet för redan känsliga eller sårbara grupper.

Folkhälsopolitiska målområden

- *Målområde 2. Kunskaper, kompetenser och utbildning* har koppling till de delmål i Agenda 2030 som handlar om att stärka motståndskraften för och anpassningsförmågan till klimatrelaterade katastrofer genom delmål 13.1 och att öka kunskap och kapacitet för att hantera klimatförändringar, delmål 13.3.
- *Målområde 4. Inkomster och försörjningsmöjligheter* har direkt bäring på agendans mål. Ökad frekvens av extrema väderhändelser såsom värmeböljor, skogsbränder, översvämning och torka påverkar människors försörjningsmöjligheter. I Sverige bedöms fjällen och Östersjöns växt- och djurliv som särskilt känsliga naturtyper för klimatförändringens effekter. Detta kan påverka samernas kultur och den samiska rennäringen då klimatprojektioner visar att de största temperaturförändringarna kommer att ske vintertid och på norra halvklotet.
- *Målområde 5. Boende och närmiljö* är av betydelse genom att höga temperaturer kan orsaka både hälsoproblem och ökad dödlighet. Framst äldre personer, kroniskt sjuka, eller människor med vissa typer av funktionsnedsättning är särskilt utsatta. Även små barn och gravida räknas till riskgrupperna. Högre inomhus-temperatur ger ökad risk för hälsoproblem orsakade av fukt och mögel. Klimatförändringar bidrar även indirekt till ökad ohälsa genom påverkan på ekosystem och därmed luftkvalitet och förändringar i tillgång till och kvalitet på dricksvatten. Effekter av klimatförändringar kan även orsaka översvämningar, där vissa delar av Sverige utgör särskilt utsatta områden.
- *Målområde 6. Levnadsvanor* kopplar till agendans mål genom behovet av ökad tillgänglighet till hälsofrämjande produkter, miljöer och aktiviteter för att främja ökad fysisk aktivitet. Indirekt kan klimatförändringarnas påverkan på ekosystem och naturmiljöer minska attraktiviteten i grönområden som nyttjas för fysisk aktivitet och hälsofrämjande aktiviteter.
- *Målområde 8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård.* Effekterna av klimatförändringar påverkar belastningen på sjukvården. Höga temperaturer ökar också olika risker, alltifrån uttorkning och nedsatt allmäntillstånd till värmeslag och en ökad dödlighet till skogsbränder. Varmare vattentemperaturer ökar risken för giftiga algbloomningar och tillväxten av bakterier som kan orsaka badsårsfeber. Säsongs, utbredning och förekomst av vektorburna sjukdomar förändras med ett ändrat klimat, främst fästingburna smittor som borrelia och fästingburen hjärninflammation, TBE. Pollenssångerna kan förlängas och öka risken för mer pollenrelaterade besvär. Även posttraumatisk stress och psykisk ohälsa kan ses till följd av extrema väderhändelser. Klimatförändring kan driva på befolkningsomflyttningar vilket i sin tur påverkar sjukdomsmönster som är kopplade till migration och ökad befolkningstäthet.

Miljökvalitetsmålen

- Mål 13 är i stort sett identiskt med miljökvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan* och kan även kopplas till övriga miljökvalitetsmål. Klimatförändringar påverkar samtliga miljökvalitetsmål eftersom de förändrar de naturliga förutsättningarna för ekosystemen.

Fredliga och inkluderande samhällen

Fredliga samhällen och frihet från våld utgör både ett mål och ett medel för hållbar utveckling.

Inkluderande, ansvarsfulla och rättvisa institutioner är grunden för en god samhällsstyrning fri från konflikter, korruption och våld. Alla människor är lika inför lagen och ska ha lika tillgång till rättvisa och möjligheter att utöva inflytande och ansvarskrävande över beslutsfattande. I det folkhälsopolitiska ramverket finns inget enskilt målområde som knyter an till detta mål i agendan. Däremot har flera dimensioner av målet bäring på flera olika målområden i det folkhälsopolitiska ramverket.

Folkhälsopolitiska målområden

- *Målområde 1. Det tidiga livet* vars inriktning är att åstadkomma jämlika uppväxtvillkor för att minska hälsoklyftorna relaterar exempelvis till delmål 16.2 i Agenda 2030 om eliminering av övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr mot barn.
- *Målområde 2. Kunskaper, kompetenser och utbildning, Målområde 3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö* samt *Målområde 5. Boende och närmiljö* är nära förknippat med mål 16 i agendan. Kunskaper och kompetenser är på många sätt en förutsättning för att främja rättssäkerhet och bygga effektiva och transparenta institutioner i enlighet med delmål 16.3 och 16.6 i Agenda 2030. Goda och jämlika arbetsförhållanden minskar korruption och säkerställer ett lyhört, inkluderande och deltagandebaserat beslutsfattande är i enlighet med delmål 16.5 och 16.7. Att ha tillgång till boende och närmiljö som ger samhälleliga förutsättningar för social gemenskap bidrar till trygghet och tillit som främjar jämlikhet i hälsa och avsevärt minskar alla former av våld enligt delmål 16.1.
- *Målområde 7. Kontroll, inflytande och delaktighet* är grundläggande för människors välbefinnande och livskvalitet och därmed även för hälsa. Delmål 16.10 i agendan om säkerställande av allmän tillgång till information och skyddande av grundläggande friheter liksom 16.b om genomdrivande av icke-diskriminerande lagstiftning har koppling till kontroll, inflytande och delaktighet.

Miljökvalitetsmålen

- Avsaknaden av en stark social dimension i miljökvalitetsmålen gör att inget av målen egentligen behandlar det som avses under hållbarhetsmålet om fredliga och inkluderande samhällen.

Genomförande och globalt partnerskap

Samstämmigheten för en rättvis och hållbar utveckling måste genomsyra alla politikområden, från lokal till regional, nationell och global nivå.

Ett centralt verktyg för Sveriges genomförande av Agenda 2030 är Sveriges politik för global utveckling (PGU) som är ett uttryck för behovet av en samstämmighet mellan politikområden och olika åtgärder för att bidra till en hållbar utveckling, såväl på hemmaplan som internationellt. I likhet med Agenda 2030 utgår folkhälsopolitiken och miljömål-kvalitetsmålen från ett tvärsektorielt perspektiv för att lösa de utmaningar som klimatförändringar och ojämlikhet i hälsa innebär.

Folkhälsopolitiska målområden och miljökvalitetsmålen

- *Samtliga målområden inom det folkhälsopolitiska ramverket liksom för miljökvalitetsmålen* berörs av det globala målet om genomförande och partnerskap. Av särskild betydelse är delmål 17.14 i agendan om en stärkt politisk samstämmighet och partnerskap för att bidra till att målen för hållbar utveckling nås i alla länder, i synnerhet i utvecklingsländerna. När det gäller sambandet mellan miljö- och hälsoutmaningarna – liksom samarbetet – skulle detta kunna tydliggöras, t.ex. genom ett utpekat samordningsansvar för miljörelaterad hälsa, såsom föreslagits av Folkhälsomyndigheten.
- Folkhälsomyndigheten har i sina styrdokument bl.a. i uppdrag att aktivt följa och bidra till folkhälsoarbetet inom EU och internationellt, förutom en rad uppdrag inom folkhälsoområdet gentemot WHO och andra fackorgan inom FN. Delmål 17.9 i agendan som handlar om att öka det internationella stödet för genomförandet av en effektiv och riktad kapacitetsuppbyggnad i utvecklingsländerna är därför ett centralt mål för myndigheten att bidra till.

Uppföljning av Agenda 2030 och de folkhälsopolitiska målen

Agenda 2030 utgör en tydlig kompass för hållbarhetsarbetet och ett ramverk för uppföljning som är gemensamt för hela världen. För att försäkra att uppföljningen av de globala målen är relevant för Sverige görs även en omfattande nationell uppföljning, som även ska bidra till att ge ett gemensamt språk för de utmaningar som inte kan lösas utan tvärspektoriell samverkan. Den nationella uppföljningen av Agenda 2030 består av både en statistisk uppföljning och av andra nationella uppföljningar, som sker inom redan etablerade uppföljningssystem, inte minst uppföljningen av de riksdagsbundna folkhälsopolitiska målen och miljö kvalitetsmålen. SCB har i uppdrag att samordna den statistiska uppföljningen av hur Sverige lever upp till målen och delmålen i Agenda 2030 (17).

Den statistiska uppföljningen integrerar de globalt överenskomna indikatorerna med ett antal nationella indikatorer som kompletterar de globala. För varje indikator finns en nationellt ansvarig myndighet, t.ex. Folkhälsomyndigheten som rapporterar underlagsstatistik och samordnar med andra relevanta aktörer. I de fall Sverige inte kan följa upp med en global indikator, används ibland en proxy-indikator som liknar den globala. Den nationella indikatorlistan består idag av 308 indikatorer, varav 244 är globala, 10 proxy och 54 nationella. Ambitionen är att den statistiska uppföljningen ska ha ett tydligt jämlikhetsperspektiv i linje med agendans princip att ingen ska lämnas utanför.

Den statistiska uppföljningen kompletteras med andra nationella uppföljningar, bl.a. uppföljningen av de folkhälsopolitiska målen. I den uppföljningen följer Folkhälsomyndigheten utvecklingen av folkhälsans bestämningsfaktorer med utgångspunkt i folkhälsopolitikens åtta målområden. Myndigheten ska också utvärdera insatser och metoder inom folkhälsoarbetet. Folkhälsomyndigheten arbetar för närvarande (2019/2020) med en översyn av det sektorsövergripande uppföljningssystemet av folkhälsopolitiken. Ett reviderat förslag kommer att presenteras senast 1 juli 2020. Folkhälsomyndigheten utvecklar även uppföljningen av jämlik hälsa.

Diskussion

Detta underlag syftar till att visa på hur de redan beslutade riksdagsbundna målen i det folkhälsopolitiska ramverket och miljömålen till stor del överensstämmer med målen och delmålen i Agenda 2030, och hur dessa ömsesidigt kan förstärka varandra. Kartläggningen har i första hand fokuserat på det övergripande nationella folkhälsomålet, *att skapa samhällsliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation*, och de tillhörande åtta målområdena. Hälsa är också en central del i de riksdagsbundna miljö kvalitetsmålen, som utgör en viktig utgångspunkt för Sveriges genomförande av Agenda 2030.

Av resultaten framgår att målen i Agenda 2030 till stor del överlappar målområdena i det folkhälsopolitiska ramverket, liksom att delmålen till övervägande del överensstämmer med inriktningarna i de folkhälsopolitiska målområdena. Inriktningen i de folkhälsopolitiska målområdena, att minska ojämlikheten i hälsa, har emellertid mer långtgående ambitioner än det som uttrycks på delmålsnivå i Agenda 2030.

Det övergripande nationella folkhälsomålet och de åtta målområdena bygger i likhet med Agenda 2030 på insikten om att människors hälsa påverkas av våra livsvillkor och möjligheter inom en rad områden. Var vi föds, hur vi lever och bor, vilka kunskaper och kompetenser vi får med oss, vilket arbete och ekonomisk situation vi har, spelar roll för vår hälsa. Människors livsvillkor och möjligheter samspekar också över livet, med varandra och med hälsan. Detta innebär att det övergripande målet för folkhälsopolitiken om god och jämlik hälsa i hela befolkningen och att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation, enbart kan nås om goda och mer jämlika villkor kan åstadkommas inom respektive målområde.

Agenda 2030 och nationella folkhälsopolitiken uppmärksammar hälsoskillnader som ett problem för samhället som helhet, utifrån perspektivet hållbar utveckling och ett effektivt utnyttjande av allmänna resurser. Såväl agendan som folkhälsopolitiken förutsätter även allas delaktighet på alla nivåer och betonar sambandet mellan politikområden såväl som partnerskapet mellan olika aktörer. Folkhälsomyndighetens uppdrag är att verka för att folkhälsomålet uppnås. Myndigheten samordnar folkhälsoarbetet på nationell nivå, bidrar till samverkan av insatser för en god och jämlik hälsa samt stödjer andra myndigheter, landsting och kommuner i genomförande och uppföljning av folkhälsoarbetet. För att detta arbete ska kunna ske krävs en förstärkt tvärssektoriell samordning och styrning, vilket är i linje med Agenda 2030-delegationens bedömning för arbetet med att nå målen i Agenda 2030 (SOU 2019:13).

Ett systematiskt arbete för att minska de påverkbara hälsoskillnaderna inom en generation kan därför användas som ett kraftfullt verktyg för att nå de globala målen. Sverige kan komma långt i arbetet med Agenda 2030 genom att systematiskt arbeta för att minska de påverkbara hälsoskillnaderna inom en generation. Ett tvärssektoriellt arbete med utgångspunkt i folkhälsopolitikens mål- och uppföljningsstruktur för mer jämlika villkor, mer jämlika möjligheter och därmed mer jämlik hälsa ger goda möjligheter att nå de globala målen. För att nå en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling är god och jämlik hälsa en nödvändighet, globalt såväl som nationellt, regionalt och lokalt.

Referenser

1. HLPF – United Nations High-level Political Forum on Sustainable Development.
<https://sustainabledevelopment.un.org/hlpf>
2. Riksdagen (2017) *God och jämlik hälsa – En utvecklad folkhälsopolitik*.
Socialutskottets betänkande 2017/18:SoU26.
<https://data.riksdagen.se/fil/64C669A7-CB4B-4E1A-8D36-DF7A8B941D54>
3. Regeringskansliet (2018) *God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik*.
Prop. 2017/18:249.
https://www.regeringen.se/498282/contentassets/8d6fca158ec0498491f21f7c1cb2fe6d/prop.-2017_18_249-god-och-jamlik-halsa--en-utvecklad-folkhalsopolitik.pdf
4. Kommissionen för jämlik hälsa (2016) *Det handlar om jämlik hälsa – Utgångspunkter för Kommissionens vidare arbete*. Statens offentliga utredningar, SOU 2016:55.
<http://kommissionjamlikhalsa.se/publikationer/sou-201655-det-handlar-om-jamlik-halsa-utgangspunkter-for-kommissionens-vidare-arbete>
5. Kommissionen för jämlik hälsa (2017) *För en god och jämlik hälsa – en utveckling av det folkhälsopolitiska ramverket*. Statens offentliga utredningar, SOU 2017:4.
<http://kommissionjamlikhalsa.se/publikationer/sou-20174-for-en-god-och-jamlik-halsa-en-utveckling-av-det-folkhalsopolitiska-ramverket>
6. Kommissionen för jämlik hälsa (2017) *Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa – Förslag för ett långsiktigt arbete för en god och jämlik hälsa*. Statens offentliga utredningar, SOU 2017:47.
<http://kommissionjamlikhalsa.se/publikationer/sou-201747-nasta-steg-pa-vagen-mot-en-mer-jamlik-halsa-forslag-ett-langsiktigt-arbete-en-god-och-jamlik-halsa>
7. Förordning (2013:1020) med instruktion för Folkhälsomyndigheten. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20131020-med-instruktion-for_sfs-2013-1020
8. Socialdepartementet (2018) Regleringsbrev för budgetåret 2019 avseende Folkhälsomyndigheten.
<https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=19421>
9. Sveriges miljömål.
<http://sverigemiljomal.se/miljomalen/>
10. Regeringskansliet. Sveriges politik för global utveckling.
<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/hallbar-utvecklingspolitik/sveriges-politik-for-global-utveckling/>
11. Utrikesdepartementet. Skr 2017/18:146 Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030.
<https://www.regeringen.se/4952fb/contentassets/7af580b7bee2454eb8ae3fd572525654/politiken-for-global-utveckling-i-genomforandet-av-agenda-2030-skr-2017-18.146.pdf>

12. Folkhälsomyndigheten (2019) *Folkhälsans utveckling - årsrapport 2019*.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/d162673edec94e5f8d1da1f78e54dac4/folkhalsans-utveckling-arsrapport-2019.pdf>
13. FN (2015) *Att förändra vår värld: Agenda 2030 för en hållbar utveckling*.
https://www.regeringen.se/49c2e4/globalassets/regeringen/dokument/finansdepartementet/agenda-2030/att-forandra-var-varld_agenda-2030-for-en-hallbar-utveckling.png.pdf
14. Agenda 2030-delegationen (2018) *Delredovisning om Agenda 2030 och befintliga riksdagsbundna mål*. Statens offentliga utredningar.
<https://agenda2030delegationen.se/uppdraget/publikationer/delredovisning-mars-2018/>
15. Folkhälsomyndigheten (2018) *Hälsa som drivkraft i miljömålen och för hållbar utveckling - Behov och förslag till åtgärder*.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/5d7da7bac536476f80986bac5ce6766c/halsa-drivkraft-miljomalen-hallbar-utveckling-behov-forslag-atgarder-18064-webb.pdf>
16. Boverket (2015) *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*.
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/gor-plats-for-barn-och-unga-bokversion.pdf>
17. SCB (2019) *Samordning av den statistiska uppföljningen av Agenda 2030, Delredovisning mars 2019*. https://www.scb.se/contentassets/571561f378f34d5f83d05cc94b35177b/mi1303_2017a01_br_x41br1901.pdf
18. Agenda 2030-delegationen. *Agenda 2030 och Sverige. Världens utmaning - världens möjlighet*. Statens offentliga utredningar, SOU 2019:13.
<https://www.regeringen.se/493ab5/contentassets/a1d21f7c7c7c484e96c759f2b3c44638/agenda-2030-och-sverige-varldens-utmaning--varldens-mojlighet-sou-201913.pdf>

Detta underlag utgör en kartläggning av hur de mål som granskas vid FN:s högnivåpolitiska forum för Agenda 2030 för hållbar utveckling, HLPF 2019, relaterar till de riksdagsbundna folkhälsopolitiska målen. Kartläggningen beaktar även de riksdagsbundna miljö kvalitetsmålen som utgör en viktig utgångspunkt för det svenska genomförandet av agendan. Underlaget omfattar även en beskrivning av den globala och nationella uppföljningen av målen.

Syftet med kartläggningen är att översätta de globala målen till en svensk kontext och visa på synergier mellan målen. Ambitionen är att bidra till ett mer effektivt och ändamålsenligt genomförande av agendan. Genom att visa på vilka åtgärder som behövs för att uppnå redan beslutade riksdagsbundna mål kan såväl de folkhälsopolitiska målen som miljömålen användas som ett kraftfullt verktyg för att bidra till en mer hållbar utveckling, nationellt som globalt.

Folkhälsomyndigheten är en nationell kunskapsmyndighet som arbetar för en bättre folkhälsa. Det gör myndigheten genom att utveckla och stödja samhällets arbete med att främja hälsa, förebygga ohälsa och skydda mot hälsohot.

Vår vision är en folkhälsa som stärker samhällets utveckling.

Folkhälsomyndigheten

Solna Nobels väg 18, 171 82 Solna Östersund Box 505, 831 26 Östersund.
www.folkhalsomyndigheten.se